

Γιάννη Δεμέτη, τέως Διευθυντή του Μουσείου Σολωμού & Επιφανών Ζακυνθίων

Σαν σήμερα, 5η Ιουνίου του έτους 1960, με το Βασιλικό πολεμικό πλοίο “Χατζηκωνσταντής” και τη συνοδεία του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Παιδείας Νικολάου Καρμίρη, ως εκπροσώπου της Ελληνικής Κυβέρνησης, φτάνουν τα οστά του Ανδρέα Κάλβου, και της συζύγου του Καρλότας Αυγούστας Βάνταμς, στη μητρική γη.

Η Ζάκυνθος, ζει στιγμές ξεχωριστής συγκίνησης και πνευματικού μεγαλείου.

Ο μεγάλος νοσταλγός, ο ποιητής που την τραγούδησε και τη δόξασε, ύστερα από έναν αιώνα περίπου, ξαναγυρίζει για να βρει την ανάπαυση, σ' αυτήν τη γλυκιά πατρίδα, που “ωραία και μόνη τον κυριεύει”.

Ας γυρίσουμε όμως, λίγα χρόνια πίσω και ας παρακολουθήσουμε, τα όσα έγιναν, προκειμένου, να εντοπιστεί ο τάφος του Κάλβου στην Αγγλία, όπου και τον βρήκε ο θάνατος, με δεδομένο, ότι αφότου τάφηκε στο μικρό κοιμητήριο του ναού της Αγίας Αικατερίνης στο Κέντιγκτον, το έτος 1869, και η σύζυγός του επίσης, το έτος 1888, η λήθη επέδρασε καταλυτικά, με αποτέλεσμα, να μη γίνεται ουσιαστική αναφορά σ' αυτόν.

Πριν από το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ο Κύπριος λόγιος Αντώνιος Κ. Ιντιάνος, ερευνώντας τα αρχεία του Somerset House στο Λονδίνο, προβαίνει στην ανακάλυψη του τάφου του Κάλβου.

Τα αρχεία από όπου πήρε τις σχετικές πληροφορίες, για το γάμο αρχικά, και τον θάνατό του στη συνέχεια, και τον οδήγησαν στην επισήμανση του τάφου, αρχίζουν από το έτος 1830.

Από την έρευνα προκύπτει, ότι ο δεύτερος γάμος του με την Καρλότα Αυγούστα Βάνταμς, καθώς και η κηδεία του, έγιναν προτεσταντικά.

Η έρευνα από τον Ιντιάνο, άρχισε το έτος 1924 και η ανακάλυψη του τάφου πραγματοποιήθηκε το έτος 1937.

Στην έρευνα τον βοήθησε, ο τότε Αρχιμανδρίτης της Ελληνικής Εκκλησίας του Λονδίνου και μετέπειτα Επίσκοπος Απαμείας Ιάκωβος Βίρβος, που γνώριζε ήδη, από δική του προγενέστερη έρευνα, τη θέση του τάφου, τον είχε επισκεφτεί και, όπως λέει ο Ιντιάνος, στις δικές του οδηγίες βασίστηκε για την ευκολότερη επισήμανσή του, στο κοιμητήριο του Kedington.

Η επίσκεψη των δύο τους, πραγματοποιήθηκε στις 4 Ιουλίου 1938.

Από τις 29 Ιουνίου του ίδιου έτους, ο Ιντιάνος, είχε ζητήσει από το General Register Office Somerset House, πιστοποιητικό θανάτου του ποιητή.

Το πρωτότυπο πιστοποιητικό, φυλάσσεται στο ναό του Saint Pancras του Λονδίνου.

Στις 2 Ιουλίου 1975, ο συμπατριώτης μας, ποιητής Σαράντης Αντίοχος, που τότε ζούσε στην Αγγλία, ζητά και αυτός πιστοποιητικό θανάτου του Κάλβου και της συζύγου του. Και τα δύο πιστοποιητικά τα στέλνει στο Μουσείο Σολωμού και Επιφανών Ζακυνθίων.

Ο Ιντιάνος το 1938, επηρεασμένος από τους στίχους που έψαλλε ο Ποιητής :

“ Ας μη μου δώση η μοίρα μου
εις ξένην γην τον τάφον,
είναι γλυκός ο θάνατος
μόνον όταν κοιμώμεθα
εις την Πατρίδα.”

και με δεδομένο ότι τα οστά του άλλου μεγάλου Ζακυνθινού ποιητή, του Φώσκολου, αναπαύονται στη Santa Croce, το Φλωρεντινό Πάνθεο, κάνει την εξής επισήμανση:

“Ελπίζω πως τώρα που έχει ανακαλυφθεί ο τάφος του Κάλβου θα σχηματισθεί μια Επιτροπή για να φροντίσει για την ανασκάλευση και τη μεταφορά των λειψάνων του Κάλβου στην πατρίδα του. Η Ζάκυνθος, τα Ιόνια Νησιά, ας αρχίσουν, ο άλλος ελληνισμός θ' ακολουθήσει. Ο ποιητής και λόγιος κ. Μ. Σιγούρος, που μαζί του μίλησα για το ζήτημα αυτό,

έχει εκφράσει την έγκρισή του κ' έχει δείξει την πιο μεγάλη προθυμία να συνεργαστεί για την πραγματοποίηση του σχεδίου”.

Ο Μαρίνος Σιγούρος, από την πρώτη στιγμή, εκφράζοντας την επιθυμία του ποιητή, όπως την είχε καταγράψει με τους στίχους του, και εκπροσωπώντας τη Ζάκυνθο, και όχι μόνο, είχε δηλώσει στον Ιντιάνο την συγκατάθεσή του στην πρόταση που δημοσιοποίησε.

Τα πράγματα όμως εξελίχτηκαν, με υπερβολικά βραδύ ρυθμό, θα έλεγα.

Στις 14 Οκτωβρίου 1959, στην εφημερίδα “Η Καθημερινή”, και κάτω από τον τίτλο “Ανευρέθησαν τα οστά του Ποιητή Ανδρέου Κάλβου”, δημοσιεύεται το παρακάτω κείμενο:

“Ο Σύλλογος Επτανησίων σπουδαστών, ανακοινού ότι κατόπιν του επιδειχθέντος ενδιαφέροντος των Υπουργών Παιδείας και Εξωτερικών ανευρέθησαν τα οστά του ποιητή Ανδρέα Κάλβου εις το κοιμητήριο του Κέντιγκτον της κομητείας Λανκασάϊρ της Αγγλίας.

Δια την ανεύρεσιν των οστών θετική ήτο η συμβολή του πρεσβευτού κ. Σεφεριάδη (Σεφέρη). Μόλις εξευρεθή πίστωση τα οστά θα μεταφερθούν εις Ελλάδα”.

Το 1960, ο Ιντιάνος, εκφράζει με δημοσίευμα, το παράπονό του, γιατί δεν αναφέρθηκε από την Ελληνική διανοήση και η δική του συμβολή στην επισήμανση του τάφου.

Στις αρχές Μαρτίου 1960 γίνεται εκταφή των οστών και στις 19 του ίδιου μήνα μαζί με τα οστά της δεύτερης γυναίκας του, με αεροπλάνο της Ολυμπιακής Αεροπορίας, εθνική δαπάνη, με εξαιρετικές τιμές, φτάνουν στην Ελλάδα, και παραλαμβάνονται από το Επίσημο Κράτος και αντιπροσώπους των επιστημονικών και λογοτεχνικών ιδρυμάτων της Χώρας.

Επικεφαλής, ο υφυπουργός Εσωτερικών, Ευάγγελος Καλαντζής.

Τμήματα στρατιωτικών δυνάμεων απέδωσαν τιμές και με επιβλητική πομπή μεταφέρθηκαν από το αεροδρόμιο του Ελληνικού, στην Αθήνα, όπου εκτίθενται σε πανελλήνιο προσκύνημα στο παρεκκλήσιο του Αγίου Ελευθερίου της Μητρόπολης των Αθηνών.

Στη συνέχεια κατατίθενται από τις αρχές στεφάνια, συνοδευόμενα με σχετικές προσφωνήσεις, ενώ απόφαση του Υπουργείου Παιδείας ορίζει, όπως, όλα τα σχολεία της πρωτεύουσας, επ' ευκαιρία της Εθνικής Εορτής, της 25ης Μαρτίου, επισκεφτούν το ναό και διέλθουν μπροστά από τα λείψανα του ποιητή.

Εκ μέρους της Ζακύνθου, χαιρέτησαν τον ποιητή με εμπνευσμένους λόγους, ο Διονύσιος Ρώμας εκπροσωπώντας την Ένωση Ζακυνθίων της Αθήνας και ο Διονύσιος Τσακασιάνος εκπροσωπώντας τη Ζακυνθινή Εστία.

Εν τω μεταξύ, είχε σχηματισθεί στη Ζάκυνθο, επιτροπή, για την υποδοχή των λειψάνων, με Επίτιμο Πρόεδρό της τον Μητροπολίτη Ζακύνθου Αλέξιο, Πρόεδρο τον ποιητή και λόγιο Μαρίνο Σιγούρο, Αντιπροέδρους τους Διονύσιο Ρώμα, Βουλευτή και Ιωάννη Μάργαρη, Δήμαρχο και μέλη, εκπροσώπους των επιστημονικών, πνευματικών και πολιτιστικών φορέων, και του τοπικού τύπου.

Την τοπική επιτροπή υποδοχής πλαισίωσε και τριακονταπενταμελής επιτροπή από επίλεκτους Ζακυνθινούς των Αθηνών.

Το πρόγραμμα είχε προετοιμαστεί με κάθε προσοχή, προκειμένου να ανταποκρίνεται στο ξεχωριστό για το νησί γεγονός.

Στις 10 το πρωί, το Βασιλικό πολεμικό πλοίο “Χατζηκωσταντής”, καταφτάνει στον κεντρικό λιμενοβραχίονα και άγημα ναυτών μεταφέρει τα δύο μεταλλικά φέρετρα στην αποβάθρα.

Σημειώνεται ότι τα οστά του Κάλβου και της συζύγου του έχουν τοποθετηθεί σε φέρετρα κανονικού μεγέθους και όχι σε κιβώτια μετακομιδής οστών, διότι από το γραφείο κηδείων, που είχε αναλάβει την τελετή στην Αγγλία, νόμισαν ότι αντιμετώπιζαν μετακομιδή προσφάτως θανόντων.

Ήδη στην αποβάθρα του λιμενοβραχίονα είχαν παραταχθεί, ο πνευματικός κόσμος, η μαθητιώσα νεολαία, οι Αρχές: εκκλησιαστικές, πολιτικές, στρατιωτικές, και πλήθος κόσμου.

Επίσης αντιπροσώπια των ενόπλων δυνάμεων υπό τον Αντιπλοίαρχο Θεόδωρο Μπακόπουλο, άντρες του Στρατού και της Χωροφυλακής, η Στρατιωτική Μουσική του Κέντρου Εκπαίδευσης Νεοσυλλέκτων Τρίπολης και η Φιλαρμονική του Δήμου.

Τα φέρετρα τοποθετούνται σε δύο ανοικτά αυτοκίνητα και καλύπτονται με την Ελληνική

Σημαία.

Ο κόσμος κατασυγκινημένος και αισθανόμενος την ιερότητα της στιγμής παρακολουθεί σιωπηρά.

Σχηματίζεται πομπή με προπορευόμενα τα δύο αυτοκίνητα με τα φέρετρα, ακολουθεί το ιερατείο με επικεφαλής τον Μητροπολίτη Αλέξιο, τις Αρχές, τις μαθήτριες και τους μαθητές του Γυμνασίου, το Σώμα Ελληνίδων Οδηγών και τους Προσκόπους.

Κόσμος πολύς στα πεζοδρόμια και τους εξώστες, σε όλη τη διαδρομή.

Η πομπή, ξεκινώντας από την πλατεία του λιμενοβραχίονα, διασχίζει την Ελευθερίου Βενιζέλου, την 21η Μαΐου, την Πλατεία Αγίου Μάρκου, τη λεωφόρο Δημοκρατίας και δια της Πλατείας Σολωμού καταλήγει στον Ιερό ναό του Αγίου Νικολάου του Μώλου, που εκτελούσε προσωρινά, χρέη Μητροπολιτικού Ναού. Εκεί ψάλλεται τρισάγιο.

Μετά το τρισάγιο, εκφώνησε σύντομη ομιλία ο Νικόλαος Καρμίρης ο οποίος χαρακτήρισε τον ποιητή ως τον “Επίσημον μετανάστην του αιώνας” και κατέθεσε στεφάνι εκ μέρους της Κυβερνήσεως. Σύντομη επίσης ομιλία εκφώνησε και ο Δήμαρχος Ιωάννης Μάργαρης ο οποίος κατέθεσε στεφάνι εκ μέρους της πόλεως.

Ακολούθησε η κατάθεση στεφανιών, μεταξύ των οποίων, από την Ελληνική Βουλή δια του βουλευτή Μιχαήλ Μυριδάκη, του Νομάρχη Ζακύνθου Ηλία Παπαγιαννόπουλου, και των Ζακυνθινών σωματείων των Αθηνών δια του προέδρου τους Αντρέα Μακρυπόδη.

Στις 12, στην αίθουσα τελετών του Διοικητηρίου, έλαβε χώρα φιλολογικό μνημόσυνο.

Χαιρετισμό απύθνυαν εκ μέρους της Ακαδημίας ο ακαδημαϊκός λογοτέχνης Ηλίας Βενέζης, εκ μέρους του Πανεπιστημίου Αθηνών ο καθηγητής Γεώργιος Ζώρας, εκ μέρους του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου ο καθηγητής Λίνος Πολίτης, εκ μέρους του πρέσβη της Μεγάλης Βρετανίας, ο Μορφωτικός ακόλουθος της Αγγλικής Πρεσβείας Κλων, ενώ ο Μαρίνος Σιγούρος ήταν ο κύριος ομιλητής στην εκδήλωση.

Όλη τη χρονιά, οι τοπικές εφημερίδες με άρθρα και σχόλια αναφέρονταν στα όσα έλαβαν χώρα κατά την μετακομιδή των οστών, ενώ σωρεία τηλεγραφημάτων εστάλησαν στην τοπική Επιτροπή Εορτών.

Ενδεικτικά αναφέρω του Πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Καραμανλή, του Ακαδημαϊκού Αθανασίου Νόβα, του Δημάρχου Αθηναίων Άγγελου Τσουκαλά.

Στο μεταξύ τα δύο φέρετρα με τα οστά είχαν μεταφερθεί στο Ναό του Αγίου Γεωργίου των Φιλικών και γίνονταν διάφορες σκέψεις για την ταφή τους.

Τελικά, αποφασίζεται να γίνει η ταφή στον περίβολο του Ναού του Αγίου Γεωργίου, και το απόγευμα της 29ης Αυγούστου πραγματοποιείται η ταφή μετά από την τέλεση επιμνημόσυνης δέησης και με την παρουσία των Εκκλησιαστικών και Πολιτικών Αρχών και μελών της Επιτροπής.

Ο ποιητής Σπύρος Μαρίνος – Μισοπούλης, παρευρεθείς κατά την ταφή, απαγγέλλει επίκαιρο ποίημα.

Στον Κάλβο

Με μύρια δάκρυα χαράς και σαν μάνα μεγάλη
-Μεγάλε μα κι αθάνατε Έλληνα ποιητή-
η γη όπου σε γέννησε σε δέχεται και πάλι

να κλείσει μες στα σπλάχνα της τα κόκαλά σου τώρα
να τα σκεπάσει “θεία πνοή” τ' Απόλλωνος τα δώρα,
για να βρουν την ανάπαψη παντοτινά σ' αυτή.

Δε θα κοιμάσαι τον πικρό τον ύπνο μες τα ξένα
κι “ωραία και μόνη η Ζάκυνθος θα κυριεύει” Εσένα,
γιατί σ' αυτό το μήμα σου θ' ανθίζουμε λουλούδια
Ζακυνθινά, μα και θ' ακούς Ζακυνθινά τραγούδια.

Ποίημα επίσης, απαγγέλλει και ο λαϊκός ποιητής Σπύρος Μπουρλέσας, από το οποίο παραθέτω το παρακάτω απόσπασμα.

Ω λυροδώτρα Ζάκυνθος, τα σπλάχνα σου άνοιξέ τα
αγκάλιασε, ω μάνα γη, μ' όλη σου τη στοργή,
μ' ανθένιο ντύσε σάβανο κι εντός σου φύλαξέ τα
ό,τι απ' του γιου σου το φθαρτό απόμεινε κορμί.

Τέτοια στιγμή ... ολόγυρα η πλάση ανατριχιάζει
γύρε κοιμήσου, Ποιητή, μεσ' στη βαθιά σιγή.
Είναι γλυκός ο θάνατος, τώρα που αγκαλιάζει
αυτή που τόσο πόθησες, η μητρική σου γη.

Τον Απρίλιο του 1961, ολοκληρώνονται οι εργασίες διαμόρφωσης και ευπρεπισμού του χώρου ταφής, με την τοποθέτηση κιγκλιδώματος και επιτάφιας μαρμάρινης πλάκας.

Τέλος το έτος 1968, ο τότε Νομάρχης Ζακύνθου αείμνηστος Ανδρέας Ιωάννου, προτείνει στο Διοικητικό Συμβούλιο του Μουσείου Σολωμού και Επιφανών Ζακυνθίων, την διαμόρφωση σε Μουσωλείο, της αίθουσας διαλέξεων, του ισογείου του καταστήματος του Μουσείου, και την 17η Ιανουαρίου 1968, ύστερα από κατασκευαστική επιμελημένη δέηση, τα οστά των Εθνικών Ποιητών, Διονυσίου Σολωμού και Ανδρέα Κάλβου και της συζύγου του δευτέρου, μεταφέρονται στην τελευταία τους κατοικία.

Ναός προσκυνήματος όλων των Ελλήνων, μα και των ξένων επισκεπτών του νησιού, το μοναδικό σε στεγασμένο χώρο μουσωλείο ποιητών, προκαλεί δέος και συγκίνηση.

Ο χώρος με την απλότητά του υποβάλλει τον επισκέπτη.

Οι δύο ποιητές, καίτοι δεν συναντήθηκαν ποτέ, ενόσω ζούσαν, βρήκαν φιλοξενία στη γενέθλια γη τους, ο ένας δίπλα στον άλλο.

Παράλληλα οι στίχοι από τα ποιήματά τους, έτσι όπως προβάλλονται στους τοίχους του Μουσωλείου, κάνουν κοινωνούς του έργου τους, τους επισκέπτες, και τους οδηγούν σε σκέψεις παρήγορες.

Ευχή μου, η κατανόηση από όλους τους Ζακυνθινούς, της σπουδαιότητας της ύπαρξης του Μουσωλείου, για τη Ζάκυνθο.

Τη Ζάκυνθο, που ευτύχησε να γεννηθούν στα χώματα της ένας Σολωμός, ένας Κάλβος, ένας Φώσκολος.